

„Dejte mi seznam prádla do prádelny a já ho zhudebním.“ (Gioacchino Rossini)

Známý hudební skladatel Gioacchino Rossini se narodil 29. února 1792 v Pesaru, malém střeđoitalském městě při pobřeží Adriatického moře. Později byl nazýván „labutí pesarskou“. Pocházel z muzikantské rodiny – otec byl hráč na lesní roh a trumpetu, matka byla zpěvačkou. Aby otec zajistil rodině skromný výdělek, pobýval během sezóny často mimo domov, a dokonce i šestiletý Gioacchino dostával malou gáži v otcově vojenské kapele, kde hrál na triangl. Gioacchino Rossini byl často označován za italského Mozarta, a to jak pro lehkost, s níž komponoval, tak pro svůj sloh blízký 18. století. Jako první použil tento příměr velký Rossiniho obdivovatel, francouzský romanopisec Stendhal. Skladatelův otec byl výbušný a v politice naivně průhledný. Jako „nebezpečný republikán“ byl postaven před soud a pak uvězněn. Po celou dobu otcova pobytu ve vězení živila sebe i syna Rossiniho matka, která si vedla velmi statečně. Měla dobrý hlas, byla slušná herečka, hezká a veselá; dostala se ke kočovné operní společnosti a jezdila s ní po venkově. Po třech letech se otec vrátil z vězení a ona mu obstarala místo v divadelní kapele. Sama ovšem přišla posléze o hlas, a tak se rodina usadila v Bologni k nuznému životu.

Rossini studoval nejprve jako hlavní obor zpěv. Vystupoval jako sopranista v kostele a v divadle a v roce 1806 se dokonce stal žákem pěvecké třídy v ústavu Accademia Filarmonica v Bologni. Má dobrý hlas, učí se u rodinných přátel hře na klavír a kontrapunktu, hraje na trubku a violoncello v orchestru, projíždí malými městy jako koncertní umělec. Vydělává od 13 let, ve 14 letech nastupuje místo dirigujícího klavíristy. Všechno stihne a všechno dělá nepochopitelně dobře. Obsáhlé hudební vzdělání získává mladý Rossini na boloňském Liceo musicale, kde byl jeho učitelem Padre Mattei. Závěrečnou studijní skladbou je *Nářek Harmonie nad smrtí Orfeovou*.

Skladatele mocně přitahovala neapolská podoba opery buffy. Zabýval se díly Haydnovými, Cimarosovými a Mozartovými a sám už také zkomponoval drama pro jeviště. Nakrátko zakotví jako ředitel boloňské Accademia dei Concordi a jako dirigent provádí v první řadě díla svých oblíbenců, Haydna a Mozarta. Zbytečně mu přátelé nepřezdírají „Il Tedeschino – Němeček“. Láska zejména k Mozartovi ho provázela celý život. Ještě ve stáří prohlásil: „*Němci byli odedávna velcí harmonikové, my Italové jsme byli melodikové. Jakmile se ale na severu objevil Mozart, jsme my, lidé jihu, poraženi na svém vlastním poli. Neboť tento muž se zvedl nad oba národy. Spojil s celým kouzlem italské kantilény celou duševní hloubku Německa, jak se projevuje v geniální bohatě rozvitě harmonii svých hlasů.*“

Rossini byl tělem i duší Ital, ale německé klasiky znal skutečně dobře. Za studia na boloňském lyceu u Padre Matteiho horlivě poznával, dokonce vlastnoručním opisováním, partitury Mozartových, Haydnových a Beethovenových komorních a orchestrálních děl, z nichž se naučil více než od svých učitelů, a uvědomoval si, že znalostí orchestrální instrumentace lze zvýšit význam orchestru i v operní tvorbě. A ta byla jeho touhou, neboť věděl, že právě jí nejsnáze a nejhlouběji pronikne k srdci italského lidu.

Rossini zahájil svou operní tvorbu roku 1810, kdy mu bylo 18 let. Jeho skladatelský, dirigentský a klavíristický talent a umění vzbuzovaly pozornost i naděje impresáriů. Jeden z nich, markýz Cavalli, od něho objednal pro benátské divadlo San Moisè jednoaktovou buffu *La cambiale di matrimonio – Svatební směnka*, se kterou Rossini zaznamenal velký úspěch, a další objednávky hned následovaly. Nejznámější italský impresáριο Domenico Barbaja spěchal, aby ho brzy nato zavázal smlouvou pro neapolská jeviště, kde byl pak v letech 1815–1823 povinen odevzdat dvě opery ročně. Rossiniovská horečka vypukla. Každé město nadále kladlo svému impresáriovi podmínku: chceme operu od Rossiniho. V dalších třech letech složil šest oper, úspěch měly zejména *Italka v Alžíru* a *Alžběta, královna anglická*. Pak došlo roku 1816 k premiéře *Lazebníka sevillského* a Rossiniho sláva se vystupňovala do davového šílenství. Jezdil z jednoho města do druhého, triumfálně vítán a hoštěn. Všude během dvou tří týdnů složil operu, nastudoval ji, oddirigoval od klavíru první tři představení a jel dál, obletován ženami a obdivovateli. Roku 1822 se oženil s Isabellou Colbran, jednou z nejoslavovanějších hlasových akrobatek. Pro ni pak napsal většinu svých ženských rolí. V témže roce podnikl na Barbajovu výzvu cestu do Vídně a vyvolal tam skutečné rossiniovské opojení. Mladý skladatel se seznámil s Ludwigem van Beethovenem, ale Carl Maria von Weber ho odmítl s posměšky na adresu jeho „chorobné melodičnosti“. Rossini se proslavil především svými melodiemi, což pokorně uznával i Wagner: „*Rossini se obrátil zády k pedantským zatěžkaným nudným partiturám a naslouchal v místech, kde si lidé prozpěvují, aniž znají noty. To, co tam slyšel, bylo něco, co ač prsto všech operních triků, zalézalo do uší jako obnažená, vlezlá, absolutně melodická melodie, tj. melodie, která byla jen melodií a ničím jiným.*“

Rossini sklízел ovace a honoráře. Dovedl sice přebírat melodie z jedné své opery do druhé, dovedl si i vypůjčit z cizích děl, ne z nedostatku invence, nýbrž jen z nedostatku času – ale nic z toho, co složil, i když to samozřejmě není vždy stejně vynikající úrovně, nikdy nekleslo na pouhou machu a lacinost. Jeho současníci nerozpoznávali leckdy zcela bezpečně rozdíly v úrovni jeho děl, dokonce i před Lazebníkem dávali přednost operám tragickým, ale Beethoven, jakmile Lazebníka poznal, konstatoval jednoznačně: „*Jeho obor je buffa.*“ V době, kdy byly vyčerpány možnosti klasické italské buffy, vytvořil Rossini na jejím základě nový veseloherní typ, jehož síla byla v bezprostřednosti, vitalitě, nevyčerpatelné melodičnosti, v hudebním vtipu a obecné přístupnosti.

Rossini složil celkem 40 oper, z nichž si udržely delší životnost např. *Popelka* a *Semiramis*. Na osudu jeho oper je patrné to, že nejpobulárnější a stále hrané jsou přede hry. Zásadními kompozičními znaky rossiniovske ouvertury je složení ze dvou částí: volné, která je úvodem k rychlé a humorně laděné druhé části, zpracované v sonátové formě. Posledních šest oper bylo psáno a poprvé provedeno v Paříži. Ta se stala Rossiniho novou vlastí. Poprvé se vypravil do ciziny k premiéře Popelky ve Vídni roku 1822, hned příští rok přijal pozvání do Londýna, kde se mu dostalo velkých poct od obecnstva i od krále. Uspořádal tam i dva koncerty, pobyl celkem pět měsíců a vrátil se s jměním 7000 liber. Byl vítán veřejností i hudebníky, zejména Cherubinim a Rejchou. Do roku 1826 vedl v Paříži místní italské divadlo a seznámil se s francouzským operním stylem. V této náročné hudební metropoli pokračoval ve své skvělé kariéře, královský dvůr ho zasypával čestnými tituly a přiřkl mu nakonec státní penzi. Italské divadlo, ač si vedl co možno obezřetně, však po roce zkrachovalo a Rossini byl pověřen funkcí inspektora zpěvu ve Francii. Pro Paříž zkomponoval operu *Hrabě Ory* na námět staré francouzské legendy, hudebně založenou na starých lidových písních.

Rossiniho poslední velké dílo byla opera *Vilém Tell*. Schillerovo drama tehdy vítězně procházelo Evropou, provanutou liberálními ideami nezávislosti. Námětu Fridricha Schillera věnoval skladatel tolik pozornosti a času, kolik nebylo zasvěceno žádnému jinému jeho dílu. Samotná přede hra pak je jeho vůbec nejhranější instrumentální skladbou. Premiéra, ne právě úspěšná, byla roku 1829. Z Paříže Rossini odjel rozhněván neúspěchem Tella a nezájmem pařížského divadelního ředitelství do Bologne. Opera byla kladně přijata až po přepracování do tří aktů. Po premiéře Tella se z ne zcela jasných důvodů zařekl, že přestane komponovat, a svůj slib dodržel. Byl přesvědčen, že jeho hudba už ztratila jak v Itálii, tak všude jinde svou životnost. V Paříži už také nepřijal žádnou veřejnou funkci.

Od roku 1836, kdy se rozvedl s Isabellou Colbran, žil až do roku 1848 v Bologni. Zde uzavřel druhé manželství s Francouzkou Olympe Pélissier. Protože byl v revolučním roce 1848 několikrát napaden jako „reakcionář“, opustil Bolognu a usadil se ve Florencii. V roce 1855 se skladatel, trpící těžkými depresemi, rozhodl s konečnou platností přesídlit do Paříže. Na venkovském sídle v Passy se obnovily jeho tvůrčí síly. Vrátil se ke komponování už jen neoperními drobnostmi, slavnostní mší a velkým *Stabat Mater*. Složil také několik komorních skladeb, které ale označoval jako „hříchy stáří“, a už nedovolil jejich uveřejnění. Tiskem byly vydány až ve 20. století. Finančně byl zajištěn vysokými příjmy, užíval si společenského života a holdoval svému druhému nadání skvělého kuchaře a znalce vín. Věnoval se hře na klavír, pořádal slavnostní hostiny; žil podle libosti, protože jak říkával, mu patří „odškodnění za mládí, plné zápasu o živobytí.“ Jeho sídlo se stalo místem mnoha uměleckých setkání. Ctěn a oslavován se stýkal s mnoha slavnými současníky – Auberem, Meyerbeerem, Wagnerem, Lisztem. Pozorně sledoval další umělecký vývoj i hudebně historická bádání (odebíral a studoval souborné vydání díla J. S. Bacha). Jeho duchaplný, jiskřivý vtíp z něj činil ústřední postavu každé společnosti. Zemřel 13. listopadu 1868 ve věku 76 let.

(Zpracovala: Lucie Lánová)